

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΙΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ν.Α. ΕΥΡΩΠΗΣ»**

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Τίτλος μαθήματος	Εισαγωγή στις πολιτισμικές σπουδές του βαλκανικού χώρου	
Κωδικός μαθήματος	ΠΤΜ520	
Εξάμηνο	1ο	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ

Υπεύθυνη μαθήματος	Ελένη Γ. Γαβρά, Επίκ. Καθηγήτρια Τμήματος Βαλκανικών Σπουδών, ΠΔΜ
Διδάσκοντες	Ελένη Γ. Γαβρά -Επίκ. Καθηγήτρια ΤΒΣ, Γιάννης Μάνος -Επίκ. Καθηγητής ΤΒΣ, Σταυρούλα Μαυρογένη -Λέκτορας ΤΒΣ, Ευαγγελία Μπουμπουγιατζή -Ιστορικός, Διδάκτωρ ΤΒΣ, Ζωή Γοδόση -Επίκ. Καθηγήτρια ΤΕΕΤ, Γιώργος Σταυριανός , Λέκτορας ΤΒΣ.
Γραφείο προσωπικού	Ελένη Γ. Γαβρά / 311, Κτήριο Διοίκησης (2 ^{ος} όροφος)
Τηλέφωνο	23850.55165, 6944.255609
e-mail	egavra@uowm.gr
Ώρες γραφείου	Τρίτη 17.00-18.00μμ, Τετάρτη 12.00-15.00μμ

Περιγραφή μαθήματος

Το μάθημα επιδιώκει την «εξοικείωση» των μεταπτυχιακών φοιτητών με την έννοια του πολιτισμού στον ευρύτερο χώρο των Βαλκανίων, καθώς και των σπουδών που ασχολούνται με ζητήματα πολιτισμικής θεωρίας. Ο πολιτισμός παρουσιάζεται και αναλύεται μέσα από διάφορα επιστημολογικά πεδία, σε επίπεδο εισαγωγής και όχι ειδικότερης εμβάθυνσης στα πεδία αυτά. Συγκεκριμένα, τίθενται και συζητούνται θέματα από τον επιστημολογικό χώρο της νεότερης ιστορίας, της κοινωνικής ανθρωπολογίας και της εθνολογίας, της ιστορίας της τέχνης, της αισθητικής και της αρχιτεκτονικής. Για το λόγο αυτό το μάθημα πλαισιώνεται από ομάδα διδασκόντων, διαφορετικής εξειδίκευσης από τον ευρύτερο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών, κυρίως. Πρόκειται για σειρά θεωρητικών εισηγήσεων, οι οποίες θα καταλήγουν σε ασκήσεις σεμιναριακής μορφής, σε συνεργασία με τους διδάσκοντες.

Ακαδημαϊκή στοχοθεσία

- προσδιορισμός των όρων
- μεθοδολογία και έρευνα στις πολιτισμικές σπουδές
- παραδείγματα από την ιστορική κριτική πηγών
- εξοικείωση με τις έννοιες και τα βασικά εννοιολογικά εργαλεία
- διερεύνηση των ορίων, συγκλίσεις και αποκλίσεις εννοιών και όρων
- προσέγγιση επιστημολογικών πεδίων συναφών με τις πολιτισμικές σπουδές

Γνωστική στοχοθεσία

Οι φοιτητές/τριες να εξοικειωθούν με τις ποιοτικές αναλύσεις στο πεδίο των κοινωνικών σπουδών, προσεγγίζοντας –μέσω κριτικής «ανάγνωσης» και διερεύνησης- επιστημολογικά πεδία συναφή με τις πολιτισμικές σπουδές. Έμφαση θα δοθεί για τα παραπάνω, στο γεωγραφικό χώρο της ΝΑ Ευρώπης.

Μέθοδος διδασκαλίας

Το μάθημα οργανώνεται με κύκλο (12) διαλέξεων οι οποίες πλαισιώνονται από κριτική συζήτηση. Οι διαλέξεις γίνονται από τους διδάσκοντες με τη σειρά που παρουσιάζεται παρακάτω, στην ανάλυση των μαθημάτων. Το μάθημα υλοποιείται με διαλέξεις, χρήση νέων τεχνολογιών, παραδειγματικές εφαρμογές ποιοτικών αναλύσεων σε διαφορετικά πολιτισμικά υλικά.

Υπολογισμός βαθμολογίας

Ο υπολογισμός του τελικού βαθμού προκύπτει από ατομική εργασία του φοιτητή-τριας. Οι εργασίες – με συγκεκριμένη θεματική- θα ανατεθούν στους φοιτητές από την υπεύθυνη του μαθήματος και θα παρουσιαστούν πριν το τέλος του εξαμήνου (σε προ-ημιτελική μορφή). Η εργασία αντιπροσωπεύει το 100% της τελικής βαθμολογίας (αναλυτικότερα, το 85% αντιπροσωπεύει η εργασία -ως παραδοτέο- και το 15% αντίστοιχα, η παρουσίασή της). Επικουρία, συμμετοχή σε συνέδρια και συναφής συμπληρωματική εργασία στο πλαίσιο του ΠΜΣ και του Τμήματος γενικότερα, συνεκτιμώνται και συνυπολογίζονται στο συνολικό βαθμό.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Λαγόπουλος Α. – Φ. (2005). Επιστημολογίες του νοήματος, δομισμός και σημειωτική. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Chandler, D. (1994). Semiotics for Beginners, from www.aber.ac.uk/~dgc/semiotic.html [18/05/05].
- Chandler, D. (1998). Notes on “The gaze”, from www.aber.ac.uk/media/Documents/gaze/gaze.html [23/05/05].
- Belting et al 1995 Introduction to the History of Art (pp. 329-346). Thessaloniki: Vantias. (in greek).
- Hodge, R. & Kress, G. (1988). Social Semiotics. Cambridge: Polity Press.
- Fiske, J. (1982). Introduction to Communication Studies. London: Routledge.
- Philip Smith (2006). Πολιτισμική Θεωρία, μια εισαγωγή. Αθήνα: Κριτική.
- Roland Barthes (1979). Μυθολογίες, μάθημα. Αθήνα: Ράππα. (Roland Barthes (1978). Leçon. Paris: Seuil).
- Hans Belting and others (επιμ. 1995). Εισαγωγή στην Ιστορία της Τέχνης. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Denys Cuche (2001). Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Δαρδανός.
- Raymond Williams (1994). Κουλτούρα και ιστορία. Αθήνα: Γνώση.
- John Storey, Cultural Theory and Popular Culture (Harvester / Wheatsheaf, 1993).
- Chris Barker, Cultural Studies, Theory and Practice (2nd edition, Sage, 2003).
- G. Stavrianos, I. Vamvakidou, A. Kyridis, P. Golia, C. Zagkos, The internal meaning of the adverse notional conceptions about the West and East in Greek society and culture and the adherence to specific cultural and national stereotypes: the views of Greek University students, in The International Journal of Humanities, Vol. 5., 2007.
- Γκεφου-Μαδιανου Δήμητρα, 1999. Πολιτισμός και Εθνογραφία: Από τον Εθνογραφικό Ρεαλισμό στην Πολιτισμική Κριτική. Αθήνα:Ελληνικά Γράμματα.
- Cowan, Jane, Dembour Marie-Benedict, and Wilson, Richard, A. 2001 Introduction Στο: Cowan, Jane K., Dembour Marie-Benedict and Wilson, Richard, A. (eds), *Culture and Rights: Anthropological Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, σελ. 1-26.
- Wright, Susan, 2004 [1998] Η Πολιτικοποίηση της «Κουλτούρας». Στο: Δερμεντζόπουλος Χρήστος,

- Boas, Franz, 2009, *Η Σκέψη του Πρωτόγονου Ανθρώπου και η Πρόοδος του Πολιτισμού*, Εκδόσεις Printa
- Δερμεντζόπουλος Χρήστος, Σπυριδάκης Μάνος (Επιμ.), 2004, *Ανθρωπολογία, Κουλτούρα και Πολιτική*, Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Δαλκαβούκης, Β., Μάνος, Ιω., Βέικου, Χρ., (Επιμ.), 2010, *Ανυποψίαστοι Ανθρωπολόγοι, Καχύποπτοι Φοιτητές, Διδάσκοντας την Ανθρωπολογία σε Αυτούς που δε τη Χρειάζονται*, Εκδόσεις Κριτική.
- Eriksen Thomas Hylland, 2007, *Μικροί Τόπιοι Μεγάλα Ζητήματα: Μία Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική.
- Νιτσιάκος, Βασίλης, 1991, *Παραδοσιακές Κοινωνικές Δομές*, Εκδόσεις Οδυσσεάς.
- Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, 2006, *Περιπέτειες της Ετερότητας: Η Παραγωγή της Πολιτισμικής Διαφοράς στη Σημερινή Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδ. Αλεξάνδρεια.
- Smith, Philip, 2006 *Πολιτισμική Θεωρία: Μία Εισαγωγή*, Αθήνα:Κριτική.
- Williams, Raymond, 1994 *Κουλτούρα και ιστορία*, Εισαγωγή - μετάφραση Βενετία Αποστολίδου, Αθήνα: Γνώση.
- [Wolf Eric R.](#), 2008, *Η Ευρώπη και οι Λαοί Χωρίς Ιστορία*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Wright, Susan, 2004, Η Πολιτικοποίηση της «Κουλτούρας». Στο: Δερμεντζόπουλος Χρήστος, Σπυριδάκης Μάνος (Επιμ.) *Ανθρωπολογία, Κουλτούρα και Πολιτική*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 73-110.
- H. Belting, C. Mango, D. Mouriki, *The Mosaics and Frescoes of St. Mary Pamakaristos at Istanbul*, Dumbarton Oaks Studies XV, Washington, D.C. 1978
- B. Лазарев, *Историја Визанτιјског Сликарства*, Βεοград 2004.
- B. Ђурић, *Визанτιјске Фреске у Југославији*, Βεοград 1975.
- A. Grabar, *La peinture religieuse en Bulgarie*, Paris 1928.
- C. Mango, *Mosaics of St Sophia*, Dumbarton Oaks Studies VIII, Washington 1962
- Γ. Σωτηρίου, *Η ζωγραφική της σχολής της Κωνσταντινουπόλεως*, Δελτίον της Χριστιανικής αρχαιολογικής εταιρείας, περ. Δ΄, τομ. Α΄, Αθήνα 1959
- M. Chatzidakis, *Aspects de la peinture murale du XIIIe siecle en Grece*, Art byzantin du XIIIe siecle, Symposium de Sopocani, Βεοград 1967
- Ντ. Μουρίκη, *Τα ψηφιδωτά της μονής Χίου*, Τόμοι 2, Αθήνα 1985
- 9.Α. Τσιτουρίδου, *Ο ζωγραφικός διάκοσμος του Αγίου Νικολάου Ορφανού στην Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 1986
- L. Haderman –Misguich, *Kurbino*, Bruxelles 1975
- Ц. Грозданов, *Охридска Сликарска школа XIV века*, Βεοград 1980
- Г. Суботић, *Охридска Сликарска школа XV века*, Βεοград 1980
- Св. Радојчић, *Мајстори старог српског сликарства*, Βεοград 1955
- П. Миљковић Пепек, *Делото на зографите Михаило и Евтихије*, Скопије 1967
- Σ. Πελεκανίδης, *Καλλιέργης όλης Θετταλίας άριστος ζωγράφος*, Αθήναι 1973
- Χρ. Τσιούμη – Μαυροπούλου, *Οι τοιχογραφίες του 13ου αιώνα στην Κουμπελίδικη της Καστοριάς*, Θεσσαλονίκη 1973
- Μ. Χατζηδάκης , *Έλληνες ζωγράφοι μετά την άλωση*, Αθήνα 1987
- Μ. Χατζηδάκης – Ε. Δρακοπούλου, *Έλληνες ζωγράφοι μετά την άλωση*, Αθήνα 1997
- 9.Γ. Бабић, *Краљева црква у Студеници*, Βεοград 1987
- C.Norberg – Schulz, *Genius Loci: Towards a Phenomenology in Architecture*, Rizzoli, New York, 1980
- Fletcher B. Sir. 1987. *A History of Architecture*, Edited by John Musgrove, London: Butterworths.
- Λάββας Γ. 2002. *Επίτομη Ιστορία της Αρχιτεκτονικής*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Ascherson N. 1996. *Black Sea. The birthplace of civilisation and barbarism*, London: Vintage.
- Μάγκρις Κ. 2001. *Δούναβης*, Αθήνα: Πόλις

- Ματβέγεβιτς Π. 1998. Μεσογειακή Σύνοψη, Αθήνα: Πατάκη
- Mazower M. 2003⁽⁴⁾. The Balkans (ελληνική έκδοση), (Αθήνα): Πατάκη
- Τοντόροφ Ν. 2003. Η Βαλκανική Πόλη. Β' έκδοση, Αθήνα: Θεμέλιο
- Ζήβας Δ. 1997. Τα μνημεία και η πόλη, Αθήνα: Libro
- Yerolympos A. 1996. Urban transformations in the Balkans (1820–1920), Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Χολέβας Ν. 1994. Αρχιτεκτονική του μεσοπόλεμου στα Βαλκάνια, Αθήνα: Φιλιππούτης.
- Βαγενά–Παπαϊωάννου Λ., Κομίνη–Διαλέτη Δ. (επιμ.). 1993. Βαλκανική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Αθήνα: Μέλισσα.
- Μουτσόπουλος Ν., Παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Μακεδονίας 15^{ος}-19^{ος} αιώνας, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Gavra E., «The Zincirli Mosque in Serres», in: *The Ottoman Empire, The Balkans, The Greek Lands: toward a social and economic history. Studies in honor of John C. Alexander*, edited by: Elias Kolonos, Phokion Kotzageorgis, Sophia Laiou and Marinos Sariyannis. The Isis Press, Istanbul 2007. (pp.135-155) [στην αγγλική - με κριτές]. ISBN: 978-975428-346-4.
- Γαβρά Ε., «Χωρική οργάνωση και αρχιτεκτονική» στο: *Χαμένες Πατρίδες: Ο Πόντος των Ελλήνων*, Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη – Εφημερίδα «Τα Νέα», (συλλογική έκδοση, στην ελληνική, με τους Αρχιμανδρίτη Παύλο Αποστολίδη, Παύλο Γαϊτανίδη, Γιώργο Γιαννακόπουλο, Βερονίκη Δαλακούρα-Καμάρα, Ευστάθιο Καρούμπη, Διαμαντή Λαζαρίδη, Άρτεμη Ξανθοπούλου-Κυριακού, Δημήτρη Τομπαΐδη, Κυριάκο Χατζηκυριακίδη, Σωφρόνη Χατζησαββίδη), επιστημονική επιμέλεια: Γ.Γιαννακόπουλος, Αθήνα 2007. (σ.115-138). ISBN: 960-6731-91-Χ.
- Γαβρά Ε., «Νομός Φλώρινας. Χωρική Οργάνωση και Οικιστική, Πολιτισμός και Περιβάλλον» στο: Ι.Κολιόπουλος, Ι.Μιχαηλίδης (επιμ.) *Φλώρινα: Πύλη των Βαλκανίων. Αξονική τομογραφία του νομού*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2007. (σ.47-175). ISBN: 960-7265-81-5.
- Γαβρά Ε.(επιμ.), *Διαδρομές και Κόμβοι Εμπορίου και πολιτισμού στα Βαλκάνια. Εμπορικοί Σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία. Ανάδειξη και προβολή του πολιτισμικού μνημειακού αποθέματος του Μείζονος Ελληνισμού*. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2007. (σ.763) [ελληνική έκδοση με αγγλική περίληψη]. ISBN: 960-12-1656-1.
- Γαβρά Ε., «Πλαίσιο και πολιτικές προστασίας και διαχείρισης του οικιστικού και πολιτισμικού αποθέματος στην π.ΓΔΜ σήμερα. Η ευρωπαϊκή προοπτική» στο: Ι.Κολιόπουλος, Κ.Χατζηκωνσταντίνου, Β.Γούναρης (επιμ.), *Η διασυνοριακή συνεργασία Ελλάδας-ΠΓΔΜ ως ζητούμενο*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2008. (σ.149-244) [στην ελληνική – με κριτές]. ISBN: 960-458-175-9.
- Γαβρά Ε., «Προσφυγικές οικήσεις, μετασχηματισμοί του χώρου στην Ελλάδα» στο: *Η Μακεδονία των προσφύγων*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Εκδόσεις Μίλητος Αθήνα 2009. (σ.207-227) [στην ελληνική –με κριτές]. ISBN: 978-960-464-115-4.
- Gavra E., «Thessaloniki's Urban Pilot Project. Renewal and Enhancement of the Historic Commercial Center», *Socrates workshop: A European vision for a historic part of the city of Thessaloniki*, School of Architecture, Faculty of Engineering, Aristotle University of Thessaloniki 2007 [στην αγγλική] pp. 12-15
- Gavra E. and Preda C., «Sulina: a land between nature and culture in the Danube Estuary (Romania) », *9th International Congress on Architectural Heritage, Rehabilitation and Building*, CICOP, Seville 9-12/07/2008, pp. 81-86 [στην αγγλική]. ISBN: 978-84-612-3459-Z.
- Gavra E., Gemenetzi G., «Cultural policy and institutional framework in FYROM: direction for integration in European Union», *International Seminar of CEDIMES Institute 'European Spaces'*, 8-9/10/2008 Targoviste, Romania, pp.301-310, [στην αγγλική]. ISSN: 1453-8202.

Αναλυτική περιγραφή

Μάθημα 1ο	Εισαγωγικές έννοιες, μεθοδολογικές προσεγγίσεις του αντικειμένου (Ελένη Γ. Γαβρά)
Μάθημα 1ο	Χώρος, Τόπος, Αρχιτεκτονική (Ελένη Γ. Γαβρά)
Μάθημα 2ο	Η σχολή του Μονάχου στο εικαστικό χώρο του Βασιλείου της Σερβίας, Κροατίας, Σλοβενίας (Σταυρούλα Μαυρογένη)
Μάθημα 2ο	-»-
Μάθημα 3ο	Εννοιολογήσεις του πολιτισμού (Γιάννης Μάνος)
Μάθημα 3ο	Η μελέτη του «πολιτισμού» στη ΝΑ Ευρώπη» (Γιάννης Μάνος)
Μάθημα 4ο	Ο πολιτισμός των Ελληνικών Κοινοτήτων στα Βαλκάνια και την Ανατολία (Ευαγγελία Μπουμπουγιατζή)
Μάθημα 4ο	-»-
Μάθημα 5ο	Οι εκδηλώσεις της λαϊκής τέχνης στον Ελλαδικό χώρο το 18ο και 19ο αιώνα (Ζωή Γοδόση)
Μάθημα 5ο	-»-
Μάθημα 6ο	Εισήγηση στον στρουκτουραλισμό (Γιώργος Σταυριανός)
Μάθημα 6ο	Παρουσίαση εργασιών